

בטנה

ב"בטנה", תערוכה זוגית ליעל חובב ואסף כץ בגלריה בנימין (אוצר: חגי אולריך, 6.1.24-15.12.23), מוצגים ציורים ופסלים ובהם מופעי לבוש, בגדים ואופנה. מלבד פסלי בדים ועץ בגודל אדם וציורי שמן המתארים סיטואציות אנושיות מורכבות, בתערוכה, התוהה על הלבישה כטקס מעבר המתארגן כל יום מחדש, הלבוש עצמו משנה מיקומים, צורות ומשמעויות: מהרקע אל המרכז, מחלקי הנשוא אל הנושא, וממסגור של משמעות אל שרשרת שאלות היורדת לחקר האמת (או השקר) הקיימים (או נעדרים) ביכולת האנושית, השברירית, לאחוז ולהאחז: מהו החיבור שנוצר בין אנשים באמצעות לבוש? מהו הקשר שבין האדם למרחב שבתוכו הוא הופך למה שהוא על היבטיו החברתיים והרגשיים השונים? האם ישנו דימוי פנימי המתגלה מן הבגדים כפרסונה? האם הבגדים מגנים עלינו מבחוץ כלפי פנים, או מהפנים החוצה? השאלות הללו, החיצוניות בחלקן, עולות באמצעות כתמים, תפרים, איורים, ובדים - שאלות פנימיות בעיקרן.

כותרת התערוכה, "בטנה", מציינת את ההיבטים המבניים, התחביריים, החומריים והאירוניים, הקיימים בציורים של יעל חובב, אמנית, ובפסלים של אסף כץ, מעצב אופנה, ואת המנגנון המחקרי המשותף לשניים – החיפוש אחר מבנים פנימיים המופנים כלפי חוץ. את כץ, המעצב לבוש לגברים בהשראת מדים וביגוד מחויט, בתווך שבין אופנה עכשווית ללבוש הקדם-מודרני, מעסיקה אפשרות הבגד להכיל את הלבוש כמעין הנפשה של סימביוזה בה הבגד שומר על צורת הגוף והגוף מעניק לבגד את קיומו. זוהי מערכת יחסים מרובדת שמסמנת חוויות אנושיות מופשטות כמו כושר נשיאה, שירות, כריזמה - מערכת יחסים שבהיותה פנימית, גם מושלכת החוצה, על האחר. באופן הזה, בשביל כץ, קיימת בלבוש תקווה להגיע אל הזולת. באופן דומה, בציורים של חובב, ניכרת החתירה להזדהות עם רגשות האחר. כפי שתוארה בעבר, בשבילה, בד הקנבס הוא מצע להשלכת חלקי מחשבות וחוויות שונות כפי שאלה עשויות לעלות ברגעי ריק, מתוכו צצות תובנות מוזרות שבין היגיון לחלום, בין ריאליזם להפשטה, ובין מציאות לדימוי עצמי פנימי: חפצים, גופים, בגדים וכתמים כמו נחים על רקע מציאות מופשטת או סכרינית - רקעים שלעתים מודגשים במנוגד לציור המימטי של הדברים, המטופלים מתוך התבוננות, בעבודה ידנית במכחולים ובשכבות רבות של שקיפות.

הכוונות הללו להגעה אל האחר, רעיוניות, מבניות ופנימיות באופיין, הקיימות בעבודתם, באות לידי ביטוי בתערוכה המשותפת בתיאור מציאות היומיום של בני אדם וסצנות איתן כל אחד יכול להזדהות, כמו חיבוק על ספה או הירדמות על מיטה, אך גם באופנים בהם הבגדים השונים, לדוגמה, ג'ינס, חולצת כפתורים, נעליים, כובע, כפפה, והפרטים השונים הקיימים בהם, כמו כתמים או סוגי בדים, מרפררים זה לזה בציור ובפיסול, מחקים זה את זה, מתחלפים ומופיעים שוב במקומות שונים. אלו הביטויים התופרים את עבודותיהם יחד ומעניקים ממד של אמפתיה - היכולת המופשטת, האובייקטיבית, להתחבר אל רגשתיו של אחר, אל הסובייקטיביות שלו או שלה, באמצעות זיהוי עצמך בו או בה. זוהי הבטנה של התערוכה.

התנועה הזו של החלפה והזדהות, החיצוני והפנימי, והשאלות העולות מקיומה, מתאפשרת בין היתר גם בזכות חיבור העל הקיים בין שני המדיומים השונים: בעוד ציור השמן נחשב מקובע למקום ולזמן, וכך זוכה להילתו, האופנה נעה באופן חופשי בין מעמדות ועמדות באמצעות שעתוק, ניכוס ושימוש יצירתי. הציור יכול לסמן, לייצג או להעתיק את המציאות והאופנה היא בפועל המציאות ובאמצעותה הלוכשים מתחפשים, נהיים, משתנים. הלבוש מגדיר את כל הפעילויות שלנו, הן את הבלגן האינטימי שבפנים הבית, והן את מסגרות הסדר החברתי המוסדר בחוץ. יחד עם זאת, באופן אירוני, האופנה מייצרת גם דימוי עצמי פנימי, מה אני ומה אני בעולם, בעוד הציור כמו מנסה להיות מה שהוא, בין אם הוא מחקה מציאות באופן שרוצה להיות אמיתי, ובין אם מתווך חוויות חזיוניות של צבע וסגנון מסוים. דוגמה לתנועה הזו, היא פסל הנעל, התפורה מבד דנים כחול. סוליית הנעל חסרה בעוד הנעל תפורה אל מלבן בד – אותו הבד ממנו עשויה הנעל, הקשורה למסגרת עץ בשרוכים. מבנה הפסל אנתרופומורפי – בין כן ציור, למתקן עיצוב בגד, לגוף אדם - וכך מאייר את הנדסת האנוש הטבועה בבגד על תפקידיו השונים, אך גם את הפוטנציאל לשחרור

מהם. את בד הדנים לבשו בעבר פועלים במכרות ועם השנים הוא נע מעלה בין המעמדות לכדי ייצוג של פועלי החברה הצרכנית העכשווית ואת לבושו של כל אחד, בעוד הקנבס, שזוהה עם הגבוה והחד-פעמי, נע מטה אל פועלי התרבות, במסגרתה כל אדם הוא אמן. הבגדים של כץ נפרסים על מסגרת עץ כמו בשלבים הראשונים של עיצוב בגד, ובאופן הזה ממחישים את יכולות בד הציור לייצג, לאייר ולזהות.

נעל הג'ינס חסרת הסוליה, המתארת פעולת ייצוג, כמו מזמינה כל כף רגל להיכנס אליה, אבל גם מהדהדת את ציור האישה הישנה בנעליים של חובב - האם נרדמה כך בגלל תשישות העבודה ומסגרות היומיום או משום נוחיות מוזרה, מוגזמת, המוכנה ליום למחר?

הן בפסלים והן בציורים, קיימת היררכיה במסגרתה אובייקט דומיננטי במרכז הקומפוזיציה מתאר יחסי פנים-חוץ, בעוד קצוות הפריפריה של הציור מתפשטים ומתפזרים כעדות למפגש קרוב וחי, לא ממוסגר, אך גם לתיאור של זיכרון - הרגעים המטושטשים, הלא מדויקים ולעתים מביכים, של הכלת האחר: חולצת כפתורים תכולה המדגישה את הבטן, עליה כתם דיו עט הממוקם מתחת ללב; כפפת עבודה המאפשרת את האנונימיות של האוהבים; חלקיהם הפנימיים של בגדים המופנים כלפי החוץ - כולם דימויים פנימיים, המאפשרים לנו להזדהות ולהתחלף עימם. החיבור הזה בין מבנים מופשטים לדימויים רגשיים מן המציאות כמו מתאר מבנה אמפתי לכניסה לנעליים ולבגדים של כל אחד ואחת.

העבודה על התערוכה החלה חודשים רבים לפני מועדה הראשוני ושלביה האחרונים של הכנתה יועדו לאוקטובר 2023. אולם, אירוע הטבח האכזרי של השביעי באוקטובר עצר את העבודה, כאשר הלם, חרדה, כאב וחששות החלו לצבוע את הציורים והפסלים בגוונים שונים לגמרי. המדים החלו לקבל ממדים קיומיים ומקומיים, ציור החיבוק האנונימי קיבל צורה של הסתתרות ויחסי כוח, המסגרות הריבועיות, התוחמות, הפכו, אולי, לאנדרטאות, בעוד כתמי דיו, אנשים דוממים, תפרים וחלקי גוף, כולם משנים שוב משמעותם. האירוע הקשה השפיע על הנגיעות האחרונות ועל ארגון התערוכה, שנדחתה ממועדה המקורי - שינויים פנימיים, המדגישים את הקריאה לאמפתייה.

חגי אולריך, 3.12.23

אסף כץ (נ.1991, ירושלים) הוא בוגר המחלקה לצורפות, אופנה ואביזרים, בבצלאל אקדמיה לאומנות ועיצוב ירושלים, 2021. במסגרת לימודיו זכה בפרס מייזלר לעיצוב מצטיין ובמלגת קרן אמריקה-ישראל על הצטיינות בלימודי עיצוב אופנה. עם סיום הלימודים הקים עם עוד שלושה בוגרים את תוכנית "אמן ירושלמי" במימון האגף לקידום צעירים בעיריית ירושלים ואקדמיית בצלאל. התכנית מעניקה ידע בסיסי במלאכות הצורפות והאופנה לצעירים ירושלמים (18-25), כמו גם חשיפה והכוונה ללימודי עיצוב אקדמיים. התכנית סיימה במאי 2022 את מחזור הלימודים הראשון. כץ הציג באגף לחינוך תרבות וספורט בכנסת ישראל במסגרת התערוכה "קצת שונה וחדש לגמרי" באוצרות זיוויה קיי.

יעל חובב (נ.1993, ירושלים), בוגרת המחלקה לאמנות באקדמיה לאומנות ועיצוב בצלאל (2019), ותכנית ה-MFA של בית ספר לאמנות של גלזגו, סקוטלנד (2021), היא ציירת שהציגה במספר תערוכות, ביניהן תערוכת יחיד בגלריה רוזנפלד, תערוכה זוגית בגלריה עלמא, יריד צבע טרי, גלריה המפעל בירושלים, גלריה חנינא, הביאנלה בירושלים ועוד. חובב זכתה במלגות ופרסים, בכלל זאת פרס חיים שיף לציור לסטודנטים (פעמיים, 2017 ו-2018), מלגת הצטיינות באמנות לחילופי סטודנטים מטעם ארגון Baden-Württemberg Stipendium ומלגת הצטיינות בציור ללימודי תואר שני לשנת 2019 - The Randal & Jennifer May Postgraduate Painting Scholarship. היא הזוכה של פרס גלריה.